

PRASA BIAŁORUSKA NA BIAŁOSTOCCZYŹNIE PO 1989 ROKU

Historia czasopiśmiennictwa białoruskiego w Polsce nie doczekała się dotychczas monograficznego opracowania. Jest to temat wymagający gruntownych badań naukowych z uwzględnieniem czynników społecznych, politycznych, historycznych. Niniejszy tekst będzie przyczynkiem do przeglądu prasy białoruskiej na Białostoczczyźnie.

Można sądzić, że początki prasy białoruskiej na Białostoczczyźnie sięgają drugiej połowy XIX wieku. Wtedy bowiem w wyniku ruchów narodowo-wyzwoleńczych, jakie miały miejsce w Imperium Rosyjskim, pojawiły się pierwsze nielegalne periodyczne wydania w języku białoruskim drukowane alfabetem łacińskim („białoruska łacinka”). Były to „Hutorka [!] dwóch susiedou” i „Hutarka [!] staroho dzieda”, wydawane w formie ulotek w latach 1861-1862 w podziemnej drukarni Bronisława Szwarcego w Białymstoku¹. Z Białostoczczyzną należy wiązać wydawaną w latach 1862-1863 gazetę „Mużyckaja prauda”. Ze względów konspiracyjnych nie wskazywano jej dokładnego miejsca wydania. Wiadomo jednak, że jej inicjatorem i wydawcą wraz z Walerym Wróblewskim, Feliksem Rażańskim i Stanisławem Sanginem był pochodzący z Mostowlan (dzisiaj gmina Gródek, powiat białostocki) Konstanty Kalinowski. Ukazało się siedem nume-

¹ O. Morozowa, *Bronisław Szwarce*, przeł. W. i R. Śliwowsy, wstępem opatrzyła W. Śliwowska, Wrocław 1982, s. 49-50.

rów periodyku, które były kolportowane po całej Białorusi, Polsce, Litwie, Łotwie i w północno-zachodniej części Rosji².

Badania nad prasą białoruską w II Rzeczypospolitej (1918-1939) prowadził Jerzy Traczuk³. Z opracowanej przez niego *Adnotowanej bibliografii czasopism białoruskich lat 1918-1939 ukazujących się na Białorusi Zachodniej i emigracji* wynika, że ukazująca się na Białostocczyźnie prasa to przede wszystkim nielegalne efemerydy wydawane głównie w języku białoruskim i polskim, niekiedy w rosyjskim. Inicjatorami były komitety Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi i Komunistycznego Związku Młodzieży Zachodniej Białorusi. Zadaniem prasy była obrona interesów narodowych i społecznych Białorusinów. W Białymstoku pojawiały się jednodniówki, np. „Адозва” („Adozwa”⁴, 1930), „Зачеў” („Zasiew”, 1933), „Лясны работнік” („Lasny Rabotnik”, 1934), a także pisma społeczno-polityczne, jak „Лясаруб у барацьбе” („Lesarub u baraćbie”, 1935), „Бялостокі К-З-М-owieц” (1934), „Бялостокі Поборowieц” (1934), „Млоды Комуніста” (1927) i czasopismo literacko-społeczne „Жыццё” (1936)⁵. W roku 1922 w Puszczy Białowieskiej ukazywał się miesięcznik o profilu społeczno-politycznym i literackim „Беларускі партызан” („Biełaruski partyzan”), wydawany przez Główny Sztab Partyzantów Białoruskich pod redakcją Hermana Skamarocha (Hermana Szymaniuka)⁶.

Prasa białoruska w okresie okupacji sowieckiej wymaga osobnych badań. Z wypowiedzi białoruskiej poetki Natalli Arsienniewej dla redakcji

-
- 2 *Гісторыя беларускай кнігі*, т. 2: М.В. Нікалаеў, Л.І. Доўнар, М.А. Лукоўская, Р.С. Матульскі, *Кніжнасць новай Беларусі (XIX-XXI стст.)*, Мінск 2011, s. 104-107.
 - 3 J. Traczuk, *Prasa białoruska w II Rzeczypospolitej (1918-1939). Bibliografia*, „Studia polono-slavica-orientalia. Acta litteraria” 1992, t. 13, s. 185-342.
 - 4 W nawiasach będą podawane w transkrypcji wszystkie tytuły czasopism pisanych cyrylicą.
 - 5 Tamże, s. 257-342.
 - 6 Tamże, s. 265. Pismo to zostało przedrukowane w rubryce *Materiały źródłowe* w „Białoruskich Zeszytach Historycznych” 1994, nr 1, s. 138-161.

tygodnika „Ніва” („Niva”) wynika, że w 1941 roku wraz z innymi pisarzami białoruskimi pracowała w gazecie białoruskiej w Białymstoku⁷.

W czasie okupacji niemieckiej w Białymstoku w języku białoruskim ukazywał się tygodnik „Новая Дарога”. Беларуская тыднёвая газета на Беластоцкую Акругу („Nowaja Daroha”. Biełaruskaja tydniowaja hazeta na Biełastockuju Akruhu), a także periodyczne kalendarze „Гаспадар”. Беларускі народны каляндар („Haspadar”. Biełaruski narodny kalendar)⁸. „Новая Дарога” ukazywała się w latach 1942-1944 pod redakcją poety i historyka, przewodniczącego Zjednoczenia Białoruskiego Teodora Iljaszewicza⁹. „Gazeta – pisała Helena Głogowska – poza informacjami z frontu, publikowała korespondencje z różnych zakątków Białostoczczyzny, utwory literackie oraz informacje o życiu kulturalnym na Białostoczczyźnie i na pozostałych ziemiach białoruskich¹⁰. Obok funkcji informacyjnej gazeta wpływała na zachowanie świadomości narodowej i kulturowej Białorusinów. Chociaż tygodnik podlegał niemieckiej cenzurze, pozostawał legalnym periodykiem białoruskim.

W Polsce powojennej jedyną gazetą białoruską na Białostoczczyźnie był tygodnik „Ніва”. Беларускі тыднёвік („Niva”. Biełaruski tydniowik). Powstał on jako organ prasowy Zarządu Głównego Białoruskiego Towarzystwa Społeczno-Kulturalnego (BTSK) z siedzibą w Białymstoku. Dlatego też numer sygnałny pisma pojawił się w dniu I Zjazdu BTSK, 26 lutego 1956 roku. Regularnie tygodnik zaczął się ukazywać od 4 marca 1956 roku¹¹. Funkcję pierwszego redaktora pełnił Jerzy Wołkowycki, pozostając nim do 1987 roku. „Ніва” była adresowana do ludności białoruskiej, złasz-

7 „Я – самы звычайны чалавек, часцінка майго народа...” Размова М. Ваўранюка, [w:] Н. Арсеннева, *Выбраныя творы*, Мінск 2002, s. 514.

8 Ю. Тўронак, *Беларуская кніга пад нямецкім кантролем (1939-1944)*, Мінск 2002, s. 59.

9 H. Głogowska, *Przejawy białoruskiego życia kulturalnego na Białostoczczyźnie w latach 1941-1944*, [w:] *Stosunki polsko-białoruskie w województwie białostockim w latach 1939-1956*, pod red. J. J. Milewskiego i A. Pyżewskiej, Warszawa 2005, s. 64-70.

10 Tamże, s. 65.

11 A. Karpiuk, *Białoruskie Towarzystwo Społeczno-Kulturalne w latach 1956-1970*, „Białoruskie Zeszyty Historyczne” 1994, z. 1, s. 100.

cza mieszkańców wsi na Białostocczyźnie, ale kolportowano ją także do innych regionów Polski, do miast, gdzie odbiorcami byli głównie wychodźcy z białostockiego i Białorusi. Tygodnik docierał także poza granice PRL, prenumerowano go m.in. w Białoruskiej Socjalistycznej Republice Radzieckiej, Anglii, Czechosłowacji, Kanadzie i Belgii¹². Jako jedyna gazeta białoruska miała wobec swoich odbiorców ważną funkcję do spełnienia.

A więc – pisał Aleksander Karpiuk – musiała spełniać oczekiwania i potrzeby czytelników z różnych środowisk. Na jej łamach zamieszczano publikacje o tematyce gospodarczej, zwłaszcza dotyczące rolnictwa i wsi, poruszano problematykę społeczną. W „Niwie” znalazły odbicie wydarzenia polityczne z kraju i z zagranicy. Oddzielną kolumnę zajmowały wiadomości o życiu Białorusi Radzieckiej. Dużo miejsca poświęcano historii, literaturze, kulturze i oświacie. „Niwie” przypadło bardzo ważne zadanie w szkolnictwie. W niektórych okresach była ona jedną z ważniejszych pomocy dydaktycznych. Przez pierwsze lata „Niva” była jedyną trybuną młodej literatury białoruskiej, a i w późniejszych latach na jej łamach szlifowali swój styl młodzi poeci i prozaicy białoruscy z Białostocczyzny. Gazeta potrafiła skupić wokół siebie liczne grono korespondentów, dzięki czemu mogła dobrze spełniać swoją rolę informacyjną. Z czasem stawała się coraz bardziej popularna. (...) O tym, jak odbierana była „Niva” w niektórych środowiskach, świadczą następujące słowa: My — wychowankowie liceów białoruskich, prawie wszyscy, jak jeden mąż, prenumerowaliśmy ją i czytaliśmy od deski do deski, bo dosłownie wszystko w niej było niezwykle ciekawe i świeże. Konkretnym materiałem, branym, by tak rzec z naszej ulicy, z naszego podwórka, „Niva” poszerzała i jednocześnie zapełniała prześwity naszej świadomości narodowej¹³.

Mimo tego, że „Niva” powstała w warunkach ideologii socjalistycznej i pod wzmożoną kontrolą cenzury, skupiała białoruską inteligencję w Polsce¹⁴. Potrafiła wzbudzić świadomość odrębności i godności narodo-

12 Tamże, s. 100.

13 Tamże, s. 101.

14 Zob. „*Ніва*” час і людзі 1956-2006, рэд. Я. Вапа, Беласток 2006.

wej, przejawiającą się w poczuciu prawa do własnej kultury, języka, historii, tradycji.

Od 7 kwietnia 1957 roku zaczął się ukazywać dodatek do „Nivy” dla dzieci, „Зорка”. Газета беларускіх дзяцей у Польшчы („Zorka”. Hazieta bielarskich dzieci u Polaczy). Do 27 listopada 1957 roku był to dwutygodnik. Do roku 1960 redagowała go Wiera Lewczuk, następnie – Janina Czerniakiewicz. Redaktorki odwiedzały szkoły na Białostocczyźnie, gdzie prowadzono nauczanie języka białoruskiego, a relacje z tych wizyt, wraz z dokumentacją fotograficzną, zapępniały strony dodatku. W „Zorce” publikowano również nadsyłałą przez uczniów twórczość literacką – wiersze i opowiadania, a także materiały dydaktyczne dla nauczycieli.

W 1958 roku przy redakcji tygodnika „Niva” doszło do utworzenia Stowarzyszenia Literackiego „Białowieża” (BSL „Białowieża”), które w ramach tygodnika działało do 1960 roku¹⁵. Jego przewodniczącym został Jerzy Wołkowycki.

Głównym zadaniem Stowarzyszenia – pisał Aleksander Karpiuk – była integracja wszystkich twórców białoruskich i udzielanie im pomocy w zaadaptowaniu się w życiu artystycznym. Odbywały się seminaria, na których literaci omawiali swoją twórczość, wygłaszali referaty dotyczące historii literatury białoruskiej. Początkowo fachową oceną twórczości białoruskich literatów z Białostocczyzny zajęli się naukowcy z BSRR¹⁶.

Od 1958 roku literaci prezentowali swoją twórczość w comiesięcznej, a z czasem nieregularnej, rubryce literackiej tygodnika – „Белавежа” („Białowieża”). W zależności od organu prowadzącego miała odpowiedni podtytuł: była dodatkiem literacko-artystycznym BТSK, następnie BSL „Białowieża”.

W połowie lat osiemdziesiątych na fali ożywienia białoruskiego ruchu studenckiego w ramach Zrzeszenia Studentów Polskich BТSK zainteresowało się współpracą z młodzieżą akademicką. W jej wyniku doszło do utworzenia na łamach tygodnika „Niva” studenckiego dodatku „Прысутнасць”

15 W 1960 roku „Białowieża” znalazła się w strukturach BТSK, (яч), *Беларускае літаратурнае аб’яднанне „Белавежа”*, „Тэрмапілы” 1998, nr 1, [s. 2 okł.].

16 A. Karpiuk, dz. cyt., s. 102.

(„Prysutnaść”). Kolegium redakcyjne zostało powołane w 1987 roku, a w jego skład weszli studenci uczelni warszawskich i białostockich: Jerzy Leszczyński, Mikołaj Wawrzeniuk, Walenty Selwesiuk, Eugeniusz Wappa, Leon Tarasewicz¹⁷. Dodatek ukazywał się do 1992 roku, najpierw co miesiąc, z czasem nieregularnie. Informował o życiu studentów białoruskich Białostocczyzny (spotkania, otrzęsiny, rajdy: „Baćkauszczyzna”, „Padarozża”, „Razwitannie”, kultywowanie obrzędów, jak „Kupalle”), a także o powstawaniu niezależnych organizacji studenckich, jak Białoruskie Zrzeszenie Studentów (1988) i Związek Młodzieży Białoruskiej (1992) i ich aktywności.

W ramach działalności wydawniczej BTSK od 1957 roku regularnie zaczął się ukazywać „Беларускі Каляндар” („Biełaruski Kalandar”), adresowany do czytelnika białoruskiego. Oprócz tradycyjnego kalendarza zawierał kalendarium informujące o najważniejszych datach w historii narodu białoruskiego. Kalendarze zamieszczały sprawozdania z działalności BTSK, prezentowały twórczość miejscowych autorów, publikowały opracowania dotyczące folkloru białoruskiego, zawierały zapisy pieśni i obrzędów tradycyjnych zarejestrowanych podczas ekspedycji terenowych na Białostocczyźnie. Obszerny dział dotyczył porad gospodarskich. Istotnym uzupełnieniem treści „Kalendarzy Białoruskich”, podobnie jak tygodnika „Niva”, był zamieszczany w nich bogaty materiał fotograficzny, stanowiący dzisiaj wartościową dokumentację dawnego życia społeczno-kulturalnego Białorusinów Białostocczyzny.

Warto zwrócić uwagę na białoruskie wydawnictwa periodyczne, które ukazywały się w drugim obiegu w Polsce w latach 1981-1990. Według Wiesława Chorużego, autora książki *Białoruski drugi obieg w Polsce 1981-1990* (Białystok, 1994), „Pojawienie się białoruskiego ruchu wydawniczego, niezależnego od oficjalnych struktur podporządkowanych Ministerstwu Spraw Wewnętrznych i nadzoru Głównego Urzędu Kontroli Prasy, Publikacji i Widowisk, było zjawiskiem unikalnym wśród mniejszości narodowych w Polsce”¹⁸. Najważniejszą rolę odgrywało powstałe w 1980 roku

17 У. Юзвюк, *БГКТ у перыяд трансфармацыі*, „Беларускі каляндар 2006”, s. 108-109.

18 W. Choruży, *Białoruski drugi obieg w Polsce 1981-1990*, Białystok 1994, s. 7.

w Białymstoku Białoruskie Niezależne Wydawnictwo (Biełaruskaje Niezależnaje Vydaviectva), oficyna „Кантакт” („Kontakt”) z końca lat osiemdziesiątych i wydawnictwa studenckie. Sporządzona przez Wiesława Chorużego bibliografia białoruskich dokumentów pozacenzuralnych wydanych w Polsce w latach osiemdziesiątych obejmuje 49 pozycji bibliograficznych. Wśród nich znajdują się ukazujące się nieregularnie, bez wskazania miejsca wydania periodyki, jak „Biełaruskija dokumenty” i ich kontynuacja – „Archiŭny sšytak”, „Apošnija paviedamleñni BAS” oraz „Кантакт” („Kontakt”). Istniał także dodatek do „Listu Informacyjnego Bractwa Młodzieży Prawosławnej”, „Фос” („Fos”) – pierwsze pismo prawosławne w języku białoruskim wydawane w Polsce powojennej. Do druku przygotowywali go Jerzy Osiennik i Doroteusz Fionik. Poza tym ukazywały się studenckie gazetki okazjonalne, dokumentujące działalność turystyczną. Przykładem może być „Рэйд Развітанне” („Rejd Razwitannie”), „Рэйдвая Газета. Рэйд Прусаўлаўнай Беларускай Моладзі” („Rejdawaja Hazeta. Rejd Prusaŭlanaj Biełaruskaj Moładzi”)¹⁹.

W latach 1983-1990 w Warszawie ukazało się trzynaście numerów pisma „Сустрэчы”. Часопіс беларускіх студэнтаў у Польшчы („Sustreczy”. Czasopis białoruskich studentau u Polsce). Białoruskojęzyczne pismo było kontynuacją jednodniówki „Spotkania” – pisma studentów mniejszości narodowych, które ukazywało się pod redakcją Jana Maksymiuka i w opracowaniu graficznym Leona Tarasewicza.

Pismo – czytamy w pierwszym numerze – ma służyć szeroko pojętym celom popularyzatorskim dorobku kulturowego białoruskiej, litewskiej i ukraińskiej mniejszości narodowej w Polsce. Chociaż mieszkamy w jednym kraju, to dla ogółu – takie mamy przekonanie – dorobek ten jest albo zupełnie *terra incognita*, albo w najlepszym wypadku sprawą o marginalnym znaczeniu i „skansenowym” obliczu²⁰.

„Сустрэчы” były redagowane również przez białoruskich studentów z Białostoczczyzny. Obok kroniki białoruskiego życia kulturalnego w biule-

19 Tamże, s. 40-62.

20 Kolegium redakcyjne, [Przedmowa], „Spotkania” 1983, nr 1, s. 1.

tynie publikowano materiały dające nowe spojrzenie na historię Białorusi i rodzimej Białostoczczyzny. Przedstawiana była nieznana dotąd literatura białoruska i jej twórcy. Zwracano uwagę na problem języka białoruskiego. Pismo wzbogacały rozmowy z interesującymi ludźmi i materiał fotograficzny.

W maju 1990 roku w Gródku ukazało się pismo białoruskiej partii politycznej – BDA (Biełaruskaje Demakratycznaje Ab’jadnannie), czyli Białoruskiego Zjednoczenia Demokratycznego – „Hołas Haradka”. Jego pomysłodawcą i twórcą był Leon Tarasewicz. Czasopismo miało charakter lokalny. Było skierowane do mieszkańców gminy i drukowane w ich własnym języku (zapis tzw. „łacinką”)²¹. Jego cele zostały przedstawione w pierwszym numerze:

(...) Żeby coś wartościowego wypracować, konieczna jest wymiana myśli. Dlatego nam w Gródku potrzebna jest swoja gazeta, w której możliwa by była wymiana myśli. (...) W czasie wyborów pismo to pełnić będzie rolę gazety wyborczej, potem – mamy taką nadzieję – przekształci się w regularne wydawnictwo gródeckie. Na początku zaczniemy od miesięcznika, a jak wystarczy sił i pieniędzy, można będzie wydawać tygodnik²².

Ostatecznie ukazały się tylko trzy dwustronicowe numery pisma. Łamy lokalne miały istotne znaczenie dla społeczeństwa białoruskiego. Przed wszystkim przekazywały niezależne treści, informowały o sprawach, o których nie można było pisać w „Niwie” i „Kalendarzach Białoruskich”.

Nowa sytuacja polityczna, społeczna i ekonomiczna w Polsce po 1989 roku, w tym likwidacja w czerwcu 1990 roku Głównego Urzędu Kontroli Publikacji, Prasy i Widowisk, a także powstanie w 1991 roku suwerennego państwa, Republiki Białoruś, stworzyły inne niż dotychczas warunki rozwoju prasy białoruskiej. Obok stale wychodzącego tygodnika „Niva” i „Kalendarzy Białoruskich”, kontynuowano wydawanie zapoczątkowanych przed zniesieniem cenzury innych pism, jak „Czasopis” czy „Фос”. Poza tym zaczęły się pojawiać nowe czasopisma o charakterze naukowym, społeczno-kulturalnym, literacko-artystycznym, religijnym czy

21 W. Choruży, dz. cyt., s. 57.

22 Cyt. za: A. Karpiuk, *Tak w Gródku powstała gazeta*, „Wiadomości Gródeckie. Haradockija Nawiny” 2011, nr 5, s. 3.

regionalnym²³. Ukazujące się w nich teksty publikowane są w językach białoruskim, polskim i dialekcie białoruskim. Ich wydawcami są organizacje pozarządowe: towarzystwa, stowarzyszenia, fundacje.

W roku 1992 w „Niwie” dokonały się zmiany o charakterze programowym i organizacyjnym. Oznaczało to ostateczne zerwanie z ideologią „mioniej epoki” i wiązało się ze zmianą organu prowadzącego. „Niva” stała się Tygodnikiem Białorusinów w Polsce, a jej wydawcą – Rada Programowa Tygodnika „Niva”. W skład Rady weszły powstałe po roku 1989 organizacje białoruskie. Redaktorami tygodnika byli Witalis Łuba (1988-1992 i 1997-2003), Eugeniusz Mironowicz (1992-1997), a od 2004 stanowisko to zajmuje Eugeniusz Wappa. „Niva” stara się spełniać rolę kroniki życia społeczno-kulturalnego i politycznego Białorusinów mieszkających w Polsce, a przede wszystkim w Białymstoku i na Białostocczyźnie. Jej stali korespondenci przysyłają sprawozdania z wydarzeń z często odległych gmin i powiatów. Piszą o życiu zwykłych ludzi. „Niva” zamieszcza informacje dotyczące współczesnej Białorusi, w tym komentarze na temat obecnej sytuacji politycznej. Ważne miejsca zajmują artykuły dotyczące historii Białorusi i Białostocczyzny. W piśmie przedstawiane są także sylwetki ważnych postaci związanych z białoruską kulturą, literaturą, oświatą. „Niva” zwraca uwagę na problemy, wspólne inicjatywy i współpracę w relacjach polsko-białoruskich. Tygodnik nie stracił zainteresowania literaturą białoruską. Niemal do końca lat dziewięćdziesiątych ukazywała się ona pod patronatem BSL „Białowieża” jako osobny dodatek do tygodnika (opublikowano 460 numerowanych dodatków). Następnie był to dodatek literacko-artystyczny „Niwy”, obecnie drukowane są w nim teksty literackie, recenzje, sprawozdania z imprez literackich. Tygodnik jest organizatorem Ogólnopolskiego Konkursu Białoruskiej Poezji i Prozy.

Materiały w tygodniku zamieszczane są według gatunków i form dziennikarskich w działach „Ад А да Я – Фэльетон, погляд, анализ” (Ad A da Ja – Felieton, pohlad, analiz), „Рэпартаж, размова, дослед” (Repartaż,

23 Przegląd białoruteników białostockich jest tematem artykułów Mikołaja Kruka. Zob. www.katalogi.uwb.edu.pl, [dostęp: 14.10.2013].

razmowa, dosled), „Самакіраванне, самафінансаванне” (Samakirawanie, samafinansawannie), „Сумежжа, допісы” (Sumieżża, dopisy), „Былі, ёсць, будзем” (Byli, jość, budziem), „Гісторыя, культура, асвета” (Histryja, kultura, aświeta), www.Беларускі-свет.net, „Допісы, крыжаванка, гараскоп” (Dopisy, kryżawanka, haraskop), „Рэпартаж” (Reportaż).

Nieodłączny element tygodnika stanowi dodatek dla dzieci „Зорка” („Zorka”), którego redaktorką jest dziennikarka „Niwy” Anna Kondratiuk-Świerubska. Zawiera on materiały dydaktyczne dla nauczycieli, co stanowi pomoc metodyczną i dopełnienie programów nauczania języka białoruskiego. „Zorka” prezentuje szkoły, uczniów, nauczycieli i ich osiągnięcia. Prowadzi korespondencję z młodymi czytelnikami i publikuje ich twórczość. Od 1995 roku organizowane są, pod kierunkiem Anny Kondratiuk-Świerubskiej, przy współdziale nauczycieli języka białoruskiego, „Сустрэчы Зоркі” („Sustreczy Zorki”). Spotkania te mają charakter warsztatów dziennikarskich dla uczniów zainteresowanych pracą dziennikarską, prowadzonych w języku białoruskim. Dzięki temu dodatek jest współredagowany przez uczniów, głównie ze szkół podstawowych i gimnazjów²⁴.

Po roku 1989 ukazuje się w Białymstoku także „Беларускі каляндар” („Biełaruski kalendar”). Nadal wydaje go Zarząd Główny BTSK. Rocznik ten miał wielu redaktorów. Byli nimi Eugeniusz Mironowicz (1990), Jan Maksymiuk (1991), Nina Barszczewska (1992), Tamara Rusaczyk i Jan Cieluszecki (1993), Włodzimerz Józwiuk i Mikołaj Hajduk (1994, 1997, 1998), Aleś Barski (1995), Włodzimerz Józwiuk (1996, 1997), Włodzimerz Józwiuk i Halina Parmon (2000). Od 2001 roku kalendarze redagowało kolegium redakcyjne, w skład którego wchodził Michał Chmielewski (2001-2002, 2006), Włodzimerz Józwiuk (2001-2010, przewodniczący kolegium w latach 2001-2002), Wiera Lewczuk (redaktor techniczny, 2004-2011) Ewa Łaskiewicz (sekretarz, 2002-2006), Walentyna Łaskiewicz (od 2003), Jan Syczewski (przewodniczący kolegium w latach 2003-2010),

24 Zob. I. Matus, G. Charytoniuk-Michiej, *Szkolnictwo białoruskie w Polsce*, [w:] *Szkoły dla mniejszości narodowych i społeczności kaszubskiej w Polsce – stan, problemy i perspektywy*, pod red. T. Lewowickiego, J. Nikitorowicza, A. Szczurek-Boruty, Warszawa-Cieszyn-Białystok 2013, s. 64-65.

Wiktor Szwed (2001-2005). Od roku 2011 kalendarze białoruskie redagują Walentyna Łaskiewicz i Jan Syczewski. W zależności od redaktorów prowadzących zmieniała się ich koncepcja, o czym świadczą publikowane treści. Stałe strony zajmuje kalendarz na rok bieżący. Poza tym w każdym kalendarzu znajduje się *Літаратурная частка* (*Litaraturnaja czastka*), następnie *Літаратурная старонка* (*Litaraturnaja starnoka*), w której prezentowane są przede wszystkim utwory twórców z kręgu „Białowieży”, rzadziej autorów z Białorusi. Na początku lat dziewięćdziesiątych wiele uwagi poświęcano mało znanej historii Białorusi, przeszłości i etnografii wschodniej Białostoczczyzny, białoruskiej emigracji, a także sprawom politycznym. Prowadzono też kronikę życia białoruskiego na Białostoczczyźnie. Od połowy lat dziewięćdziesiątych coraz więcej miejsca na łamach kalendarza zajmują relacje z działalności BTSK (sprawozdania i materiały ze zjazdów BTSK, sprawozdania z działalności kulturalnej i oświatowej organizacji, wspomnienia o ludziach związanych z BTSK). Pojawiały się też artykuły dotyczące współczesnej Republiki Białoruś. W kalendarzach nadal zamieszczane są materiały poświęcone etnografii, klasykom literatury, oświacie białoruskiej – przede wszystkim na Białostoczczyźnie, historii miejscowości Białostoczczyzny, gdzie mieszkali, bądź mieszkają, Białorusini. W większości autorami artykułów są członkowie kolegium redakcyjnego i osoby związane z organizacją. Trzeba zwrócić uwagę, że niemal wszystkie teksty są publikowane w języku białoruskim. Kalendarze mają dziś charakter wydawnictwa popularnonaukowego. Ze zrozumiałych powodów od dawna zrezygnowano z zamieszczania w nich porad gospodarskich, które były ważnym źródłem informacji przede wszystkim dla mieszkańców wsi.

Z inicjatywy członków Bractwa Młodzieży Prawosławnej Diecezji Białostocko-Gdańskiej od października 1990 roku zaczął ukazywać się „Фос”(„Fos”) – pismo Bractwa Młodzieży Prawosławnej (BMP) Diecezji Białostocko-Gdańskiej, które wydawano do 2002 roku jako kwartalnik białoruskojęzyczny. Jego pierwszymi redaktorami byli Doroteusz Fionik, Jerzy Osiennik, Wiesław Choruży i Marek Moćko. W latach 1992-1998 pismo

redagował Mikołaj Hajduk, a Jan Choruży czuwał nad stroną artystyczną i techniczną. W kolejnych latach czasopismo tworzyli studenci białostockich uczelni, m.in.: Elżbieta Snarska, Anna Sadowska, Ewa Oksieniuk, Marek Katuszewski. Autorami artykułów byli głównie członkowie BMP. Publikowano kazania zwierzchników Cerkwi prawosławnej w Polsce oraz modlitwy tłumaczone na język białoruski. Znalazły się tam też materiały związane z kulturą białoruską: wiersze białoruskich autorów (Łarysa Hienijusz, Halina Twaranowicz, Mikołaj Hajduk). Czasopismo informowało o życiu Cerkwi prawosławnej w Polsce i na Białorusi, działalności młodzieży prawosławnej, o świętach cerkiewnych, pielgrzymkach i białoruskich imprezach kulturalnych. Zadaniem „Fosu” było zachowanie języka i kształtowanie świadomości narodowej wśród młodych prawosławnych Białorusinów.

W latach 1990-1993 ukazywał się biuletyn „Беларускія навiны” („Białoruskija Nawiny”), organ pierwszej po 1989 roku białoruskiej partii politycznej – Białoruskiego Zjednoczenia Demokratycznego (BZD). Wydawcą była Rada Główna BZD, a redaktorami Aleksander Maksymiuk (1990) i Jan Maksymiuk (1991-1993). Strona tytułowa pisma informuje, że jego pierwszy numer ukazał się w Białymstoku, kolejne – w Nowym Jorku. Jego celem było budzenie świadomości narodowej oraz wspieranie aktywności politycznej Białorusinów.

W kwietniu 1990 roku powstał numer sygnałny „Czasopisu” jako pisma informacyjno-kulturalnego wschodniej Białostoczczyzny. W 1990 roku „Czasopis” ukazywał się nieregularnie, w maju-czerwcu była to jednodniówka, a jego kolejne numery zostały wydane w listopadzie i grudniu. Regularnie jako miesięcznik pismo zaczęło wychodzić od marca-kwietnia 1991 roku. Tylko jeden numer (1/1999) miał podtytuł: „Pismo polsko-białoruskie. Żywy zapis czasu pogranicza, widziany oczami ludzi, którzy na co dzień mieszkają w dwóch kulturach jednocześnie – na Białostoczczyźnie”, potem (2/1999) stał się „Białoruskim pismem społeczno-kulturalnym, poświęconym zagadnieniom współczesności, historii, literatury i sztuki, miejsca człowieka w świecie”. W 1999 roku „Czasopis” zmienił szatę graficzną, którą zaprojektował Leon Tarasewicz. Pismo założyli Jerzy

Chmielewski, Wiesław Choruży (redaktor naczelny w 1991), Sławomir Nazaruk (1990-1992). Od 1993 roku redaktorem naczelnym „Czasopisu” jest Jerzy Chmielewski. Zespół redakcyjny tworzą: Wiesław Choruży, Helena Kozłowska-Głogowska (od 1999), Sławomir Iwaniuk (od 1990), Tomasz Sulima (sekretarz redakcji od 2012) i Jerzy Sulżyk (od 1995). Od listopada 1990 roku „Czasopis” współredagowało wiele osób: Sokrat Janowicz (1998-2007), Jerzy Kalina (1990-1999), Dorota Kuźmicz (Sulżyk) (1991-1998), Aleksander Maksymiuk (2009-2011), Sławomir Nazaruk (1990-1992), Jerzy Osiennik (2000-2001), Michał Szachowicz (1999-2000), Leon Tarasewicz (redaktor artystyczny, 1999-2010). Poza tym pismo od początku istnienia skupiało i skupia różnych przedstawicieli inteligencji białoruskiej, o czym świadczy rubryka informująca o stałych współpracownikach. Od 1992 roku wydawcą „Czasopisu” jest Stowarzyszenie Dziennikarzy Białoruskich²⁵, zaś miejscem wydania niemal od początku pozostaje Białystok. Wyjątek stanowią numery 1-10 z 1999, kiedy to redakcja mieściła się w siedzibie Stowarzyszenia Villa Sokrates w Krynkach.

Pierwsi redaktorzy – Jerzy Chmielewski, Wiesław Choruży, Sławomir Nazaruk tak przedstawili założenia pisma:

Oddajemy do rąk Czytelników nowe pismo „Czasopis”. Skierowane ono jest do mieszkańców wschodniej Białostoczczyzny oraz do osób bezpośrednio związanych z tymi terenami. Mieszka tu mianowicie ludność nie polska, w przeważającej większości pochodzenia białoruskiego, zaś z pewnych przyczyn określająca siebie różnie. Mamy więc nadzieję, iż będą nas czytali zarówno Białorusini, jak i też „prawosławni Polacy”, „Rusini”, „tutejsi” itp. Pismo będzie redagowane zasadniczo po polsku, zaś niektóre tematy typu literackiego, folklorystycznego lub na życzenie autora zamierzamy drukować w języku białoruskim (łączącym dialekty i gwary, którymi posługują się nasi Czytelnicy). Wprowadzenie wersji polskojęzycznej jest skutkiem procesów asymilacyjno-polonizacyjnych, jakim ciągle podlega ludność białoruska na naszych terenach. To doprowadziło do sytuacji, w której język białoruski znika nawet w bezpośrednich rodzinnych kontaktach. Tematyka poruszana w „Czasopisie” ma za zadanie z jednej strony zahamować niektóre niekorzystne procesy, z drugiej zaś ułatwiać zachowanie własnej kultury i tożsamości. Będziemy dążyć do tego, by pismo w przypadku akceptacji Czytelników i zarejestrowaniu

25 J. Chmielewski, *Stowarzyszenie Dziennikarzy Białoruskich?*, „Czasopis” 1992, nr 4, s. 2.

pełniło pozytywną rolę w przezwyciężaniu stereotypów myślowych dotyczących naszych problemów oraz by przyczyniło się do pokonania nieufności ze strony polskiej, jak też wzajemnych uprzedzeń²⁶.

Trzeba przyznać, jak zauważył Andrzej Chodubski, że pismo realizowało i realizuje głównie założenia określone w numerze sygnałnym²⁷. „Czasopis” publikuje w języku polskim, białoruskim i – niekiedy – w dialekcie języka białoruskiego. Stałe rubryki pisma to: „Od Redaktora”, „Opinie, cytaty”, „Minął miesiąc” (najważniejsze informacje z regionu, kraju, Republiki Białoruś i świata), a także *Календарыюм* (*Kalendarjum*) zapoczątkowane przez Mikołaja Hajduka, a kontynuowane przez Helenę Głogowską i Wiesława Choruzęgo. Dzięki tym działom „Czasopis” spełnia funkcję dokumentowania rzeczywistości. Najważniejszymi tematami w piśmie są przeszłość i terażniejszość Białostoczczyzny w warunkach jej geograficznej pograniczności oraz kulturowa tożsamość społeczności Białorusinów w Polsce. Warto powtórzyć za cytowanym już Andrzejem Chodubskim, że „Czasopis” „podkreśla wagę pielęgnowania tradycji w kontekście nowych wyzwań kulturowo-cywilizacyjnych, przywiązuje się do budzenia świadomości narodowej, uwarunkowań historycznych i politycznych, wydobywa z zapomnienia zasłużonych Białorusinów dla rozwoju życia kulturowego, a w tym orientujących się na sprawach umacniania białoruskości”²⁸.

„Dyskusja. Дыскусія” to białorusko-polskie pismo społeczno-kulturalne, które ukazywało się jako miesięcznik (nieregularny). W latach 1993-1996 opublikowano dziewięć numerów. Czasopismo ukazywało się w Warszawie, ale jego redaktorem naczelnym był pochodzący z Bielska Podlaskiego Jarosław Iwaniuk. W skład redakcji w różnych latach wchodził przedtwieciele polskiego i białoruskiego środowiska studenckiego: Piotr Gurszyn, Joanna Kuna, Michał Kurkiewicz, Monika Plutecka, Tomasz Szczepański, Włodzimierz Pac. Wydawcą pisma było warszawskie Towarzystwo „POMOST”. Do powstania „Dyskusji” przyczynili się m.in. Sokrat

26 Redakcja, *Oddajemy do rąk czytelników*, „Czasopis” 1990, kwiecień, s. 1.

27 A. Chodubski, „Czasopis” wobec własnej kultury i tożsamości, „Media dawne i współczesne” 2011, nr 1, s. 53.

28 Tamże, s. 62.

Janowicz, Nina Barszczewska, Marek Opiłowski. Idea powołania „Dyskusji” zrodziła się z uświadomienia sobie przez jej twórców wzajemnej niewiedzy Białorusinów o Polakach i Polaków o Białorusinach, zauważalnej na początku lat dziewięćdziesiątych. Potwierdza to tekst *Od Redakcji*:

Co wie przeciętny Polak o Białorusi i Białorusinach? Chyba nic, jeśli nie liczyć paru mglistych obrazów z literatury pięknej i paru bardziej wyrazistych z warszawskich i białostockich bazarów. Nawet stosunkowo częste wizyty w tym, sąsiednim przecież, kraju nie poszerzały tej ograniczonej schematami wiedzy – Białoruś zlewała się w ogólnym odbiorze z bezmiarem całego Związku Sowieckiego. (...) Po przeciwnej stronie również nie jest lepiej. Obraz Polski i Polaków w oczach Białorusinów nie jest dużo jaśniejszy. Gdyby zapytać przeciętnego Białorusina o jego zachodnich sąsiadów, usłyszelibyśmy więcej niż od Polaka, pytanego o Białoruś – to rozumiałe – ale za pewnik można przyjąć, że wiedza ta jest wypadkową wielu indoktrynacji, stereotypów, urazów i obaw przed silniejszym sąsiadem²⁹.

Zatem czasopismo, które posądzano o konkurencję dla „Czasopisu”, miało jasno określone, odmienne cele. Ponadto redagowali je Białorusini i Polacy.

„Wiadomości Gródeckie. Haradockija Nawiny” są w pewnym sensie kontynuacją wspomnianego już pisma „Hołas Haradka”. Czasopismo powstało pod koniec 1993 roku z inicjatywy Rady Gminy Gródek. Inicjatorem nazwy białoruskojęzycznej był Leon Tarasewicz. Pierwszy numer ukazał się w marcu 1995 roku jako dwumiesięcznik, od szóstego numeru pismo stało się miesięcznikiem. Od początku jego redaktorem naczelnym i technicznym był Jerzy Chmielewski. Wydawcami byli: Rada Gminy w Gródku, Towarzystwo Przyjaciół Ziemi Gródeckiej, Gródecki Ośrodek Kultury, obecnie wydaje je Gminne Centrum Kultury w Gródku. Pismo od początku stało się trybuną władz samorządowych. Porusza problemy społeczności lokalnej, przedstawia historię regionu i jego mieszkańców. „Wiadomości Gródeckie” dają możliwość publikowania (w obu językach) własnej twórczości uczniom i dorosłym literatom-amatorom wywodzącym się z Ziemi Gródeckiej. Dzięki miesięcznikowi zawiązała się grupa literacka „Kłosy”. Ważnym aspektem pisma była jego dwujęzyczność, którą czytelnicy przyjęli jako naturalną, swoistą dla tych terenów. Z początku

29 Redakcja, *Od Redakcji*, „Dyskusja. Дыскусія” 1993, nr 1, s. 3.

teksty białoruskie zajmowały niemal trzecią część „Wiadomości”, z czasem ograniczyły się do sprawozdań z imprez białoruskich oraz utworów literackich. Jest rzeczą oczywistą, że problematyka białoruska, w części – prawosławna, zajmuje stałe miejsce w czasopiśmie o mieszkańcach pogranicza³⁰.

W latach 2001-2003 Jerzy Chmielewski redagował pismo lokalne pod ogólnym tytułem „Tutaj”. Była to gazeta miejscowa, ukazująca się raz w miesiącu w Gródku, Krynkach i Michałowie. Stąd też różne podtytuły: „Tutaj w Gródku i okolicy” (tytuł równoległy „Wiadomości Gródeckie. Haradockija Nawiny”), „Tutaj w Krynkach i okolicy” i „Tutaj w Michałowie i okolicy” (tytuł równoległy „Gazeta Michałowa i Okolic”). Jednak gazeta michałowska miała własny zespół redakcyjny, kierowany przez Mikołaja Gresia. Wszystkie trzy tytuły ukazywały się w podobnej szacie graficznej i z częściowo wspólnymi rubrykami stałymi. Wiele artykułów pojawiało się jednocześnie w trzech pismach, a nawet w „Czasopisie”. Projekt ten był finansowany przez Fundację Stefana Batorego w Warszawie i samorząd terytorialny. Warto przytoczyć niedawną wypowiedź inicjatora tego pisma:

Tamtą inicjatywę, choć niełatwą, traktuję jako ważne osiągnięcie. (...) Miałem bowiem całkiem spore grono czytelników, którzy co miesiąc wyczekiwali nowego numeru. Dostarczałem im treści, dotyczących ich miejscowości i lokalnych problemów, spraw tutejszych. Były one niezwykle interesujące, frapujące i nieraz odkrywcze dla mnie samego. Z każdego numeru tryskała energia, na bieżąco pojawiały się ważne informacje z życia gmin, ich historii i tradycji. Gazety te patrzyły na ręce lokalnej władzy, podpowiadając zarazem pomysły i propozycje płynące od mieszkańców. Jednocześnie umacniały miejscową tożsamość, zaszczepiając wśród społeczności poczucie lokalnego patriotyzmu. Pilnowałem, aby w gazetach stałe obecna była też tematyka białoruska, ale o miejscowym zabarwieniu. Co prawda tekstów po białorusku było niewiele, a jeśli już to pisane nie cyrylicą, ale łacinką, lecz taki duch płynący ze szpalt wyraźnie się wyczuwało. Jedną z cyklicznych rubryk były *Zapomniane słowa*, czyli minisłownik rzadko albo i wcale w tych okolicach już nieużywanych słów, właśnie białoruskich i to często jeszcze pochodzenia jaćwieskiego. Ducha białoruskiego do tych gazet wnosił też Sokrat Janowcz, który w swych felietonach i gawędach historycznych przypominał niedawny jeszcze nie-polski świat przodków czytelników³¹.

30 A. Karpiuk, dz. cyt., s. 4-5.

31 J. Chmielewski, *Od Redaktora*, „Czasopis” 2014, nr 5, s. 3.

Dzisiaj nadal ukazują się pod redakcją Jerzego Chmielewskiego „Wiadomości Gródeckie. Haradockija Nawiny”. Ich wydawcą jest Towarzystwo Przyjaciół Ziemi Gródeckiej. „Gazeta Michałowa” pod redakcją Mikołaja Gresia działała do marca 2014 roku³².

„Бельскі Гостінець” („Bielski Hostinec”) to czasopismo krajoznawczo-kulturalne wydawane od 1998 roku w Bielsku Podlaskim przez Stowarzyszenie Muzeum Małej Ojczyzny w Studziwodach. Początkowo był to kwartalnik, od 2010 – półrocznik. Założycielem i redaktorem naczelnym od początku istnienia pisma jest Doroteusz Fionik. W skład redakcji wchodzi dawni uczestnicy wspomnianych już „Sustrecz Zorki”, przede wszystkim absolwenci szkół z dodatkową nauką języka białoruskiego, oraz ich nauczyciele: Walentyna Babulewicz i Marek Chmur. Tytuł czasopisma jest nazwą gwarową pochodzącą z okolic Bielska Podlaskiego. Oznacza ona, jak podaje pierwszy numer periodyku, dawną drogę, trasę prowadzącą z miejscowości do miejscowości na Podlasiu do rodziny, w gości. Niektóre z tych „gościńców” są dzisiaj ważnymi szlakami komunikacyjnymi, jak Bielsk Podlaski – Siemiatycze czy Bielsk Podlaski – Kleszczele. Niektóre dawne szlaki, jak Bielsk Podlaski – Mielnik, wiodący przez Mokre, Nurzec, Sasiny, Milejczyce, Puszcę Mielnicką, zostały niemal zapomniane. Celem czasopisma jest więc rozumiana metaforycznie wędrówka.

I таму, чытамы в *Словіе на пачатак*, дарагі чытачу пастараемся пайсці разам шляхамгэтых забытых і напаўзабытых гасцінцаў. Тут сустрэнеце гасцінных людзей, пачуеце цікавыя расказы і старыя песні, пабачыце прыгожыя храмы, дамы, старажытныя гарадзішчы ды курганы і чыстую прыроду...³³.

Pismo jest otwarte na problematykę związaną z Ziemią Bielską i losami jej mieszkańców. Publikują w nim zarówno początkujący autorzy, jak i doświadczeni badacze historii oraz archiwiści z obu stron granicy. Cennym uzupełnieniem „Hostincia” są drukowane w nim stare fotografie rodzinne i historyczne widoki miejsc będących niegdyś częścią Wielkiego Księstwa

32 Tamże, s. 3-4.

33 [Redakcja], *Слова на пачатак*, „Бельскі Гостінець” 1998, nr 1, s. 2.

Litewskiego. Znajdują się tu artykuły w języku białoruskim, podlaskim dialekcie języka białoruskiego i polskim. Jest to pierwsze pismo białoruskie, które wprowadziło teksty w lokalnej odmianie języka białoruskiego, określanej przez Doroteusza Fionika jako „gwara podlaska”. O szacunku do własnej mowy pisała redakcja już w pierwszym numerze, odwołując się do jej bliskości z językiem starobiałoruskim, którym były pisane *Statuty Wielkiego Księstwa Litewskiego*. Prośba redakcji o przysyłanie tekstów w języku prawosławnych mieszkańców Podlasia ma na celu jego pielęgnację i zachowanie tradycji przodków³⁴.

W ramach projektu „Sąsiedzie, opowiem Ci o sobie” w latach 2006-2007 wydano 10 numerów czasopisma kulturalnego mieszkańców Puszczy Białowieskiej – „Па-цыедскы. По sąsiedzku”. Ukazywało się ono w języku polskim i białoruskim w miejscowościach przygranicznych Puszczy Białowieskiej: po stronie polskiej w Białowieży i Hajnówce, po stronie białoruskiej w Kamieńcu i Wysokim. Wydawcą było Białoruskie Forum Samorządowe w Rzeczypospolitej Polskiej. Redagowała je Natalia Gierasimiuk przy współpracy m.in. Marii Bołtromiuk, Marii Natalii Lemiesz, Janusza Korbela, Agnieszki Tichoniuk. Pismo zawierało materiały dotyczące mitologii białoruskiej, opowieści związanych z Puszcza Białowieską i jej mieszkańcami, a także historii przygranicznych miejscowości. W czasopiśmie były publikowane utwory literatów pochodzących z obszaru Puszczy Białowieskiej (Michał Androsiuk, Mikołaj Hajduk, Mira Łuksza)³⁵.

„Przegląd Prawosławny”³⁶ od początku zwracał uwagę na problemy dotyczące historii i kultury wschodniosłowiańskich mniejszości narodowych

34 Tamże, s. 3.

35 Kamunikat. org, [dostęp: 20.05.2014].

36 „Przegląd Prawosławny” to pierwszy w powojennej Polsce ogólnopolski miesięcznik prawosławny o charakterze społeczno-religijnym. Ukazuje się od 1985 roku, najpierw pod tytułem „Tygodnik Podlaski” jako dodatek do „Tygodnika Polskiego” – organ prasowy Unii Chrześcijańsko-Społecznej. W 1991 roku czasopismo się usamodzielniało i ukazywało się z podtytułem „Ortodoxia”, od 1994 – „Miesięcznik ogólnopolski”. Instytucją sprawczą pisma w latach 1991-1992 był Zarząd Główny Bractwa Prawosławnego, w latach 1993-2006 – Fundacja Ekumeniczna „Tolerancja”. Od 2006 roku czasopismo jest wydawane przez Fundację im. Księcia Konstantego Ostrońskiego.

oraz ich roli we współczesnej Polsce. Jego celem, jak czytamy na stronie internetowej, „jest zachowanie tożsamości religijnej i kulturowej mieszkających w Polsce prawosławnych Białorusinów, Ukraińców, Łemków, Rosjan i Polaków. Wydawanie miesięcznika (52 strony, format A4, nakład 5000 egz.) służy również przełamywaniu stereotypów istniejących w polskim społeczeństwie wobec wschodniosłowiańskich mniejszości”³⁷. Od 1992 roku mniejszości białoruskiej był poświęcony dodatek *На беларускай старонцы* (*Na białaruskaj staroncy*), od 2001 roku *На роднай мове* (*Na rodnej mowie*). Pierwszym redaktorem i autorem większości tekstów był Mikołaj Hajduk. Opisywał w nim życie Cerkwi prawosławnej w Polsce i proces jej odradzania na Białorusi. Przedstawiał żywoty świętych Ziemi Białoruskiej. Zwracał uwagę na nowe wydania przekładów na język białoruski Pisma Świętego. Zapoznawał czytelnika z białoruską literaturą religijną i ludową. Dbał przy tym o czystość języka ojczystego. Po jego śmierci w 1998 roku redaktorem został Doroteusz Fionik, który kontynuował działalność swojego nauczyciela. Pojawiły się nowe tematy, jak historia Cerkwi prawosławnej czy parafii prawosławnych na Białostoczczyźnie. Przypominano biografie zasłużonych dla Cerkwi prawosławnej działaczy. Poszerzyło się także grono publicystów związanych z prawosławiem w Polsce i na Białorusi. Od 2008 roku zaczął się ukazywać nieodpłatny dodatek do „Przeglądu Prawosławnego” „Sami o Sobie”. Jest to miesięcznik społeczno-kulturalny (16 stron, format A4, nakład 5000 egz.), publikowany w ramach czasopisma głównego z własną numeracją i paginacją. Redaguje go zespół „Przeglądu Prawosławnego” w składzie: Michał Bołtryk, Eugeniusz Czykwina (redaktor naczelny), Marek Dolecki, Doroteusz Fionik, Natalia Klimuk, Ała Matreńczyk (sekretarz redakcji), Anna Petrovska, Anna Radziukiewicz i Dorota Wysocka, zaś stroną techniczną zajmuje się Halina Kierdelewicz. Projekt, współfinansowany przez Ministerstwo Administracji i Cyfryzacji (do 2011 Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji), ma na celu

Od początku „Przegląd Prawosławny” powstaje w Białymstoku pod redakcją Eugeniusza Czykwina.

37 www.ostrogski.pl, [dostęp: 22.05.2014].

zachowanie tożsamości narodowej i kulturowej mniejszości wschodniosłowiańskich zamieszkujących Polskę, przede wszystkim mniejszości białoruskiej. Dodatek ten, jak informuje strona internetowa Fundacji im. Księcia Konstantego Ostrogińskiego, prezentuje ważne dla mniejszości problemy życia społecznego – aktywność lokalnych samorządów, ochronę środowiska naturalnego, w szczególności regionu Puszczy Białowieskiej, współpracę przygraniczną³⁸. W jego części białoruskiej „Самі пра сябе” („Sami pra sobie”) są publikowane teksty w języku białoruskim i polskim.

„Białoruskie Zeszyty Historyczne” („Biełaruski historyczny zbornik”) ukazują się od 1994 roku. Wydaje je Białoruskie Towarzystwo Historyczne, zarejestrowane 30 września 1993 roku w Białymstoku. Od początku jego prezesem jest Oleg Łatyszczek. Towarzystwo powstało w związku z niemożnością utworzenia w Białymstoku Instytutu Kultury Białoruskiej, o którego powołanie od początku lat dziewięćdziesiątych zabiegało środowisko białoruskich naukowców-białorutenistów w Polsce. Miała to być jednostka naukowa prowadząca prace badawcze z zakresu historii, języka, etnografii i socjologii Białorusinów na Białostocczyźnie i w Polsce.

Postulaty – czytamy w pierwszym numerze pisma – odnośnie powołania Instytutu kierowane do kompetentnych urzędów i osób na najwyższych szczeblach władzy nie doczekały się nawet pisemnej odpowiedzi. Przyczyn takiego stanu rzeczy jest wiele, ale nie czas i miejsce nad nimi się rozwodzić. Ogólnie należy jednak stwierdzić, iż zasadniczą przyczyną sprawczą jest brak przychylnego zainteresowania tym projektem wszystkich instytucji i osób władnych podjąć wiążące decyzje. Wobec takiego stanu rzeczy nie pozostało nic innego, jak założyć własną organizację³⁹.

„Białoruskie Zeszyty Historyczne” w początkowych założeniach miały być naukowym wydawnictwem ciągłym, poświęconym historii i pochodzeniu narodu białoruskiego zamieszkującego Białostocczyznę. Ważne miejsce miała zajmować problematyka stosunków polsko-białoruskich na przestrzeni dziejów, a także kultury, demografii i geografii historycznej.

38 Tamże.

39 S. Iwaniuk, J. Kalina, *Od redakcji*, „Białoruskie Zeszyty Historyczne” 1994, nr 1, s. 7.

Istotne działy to „Źródła”, „Recenzje, polemiki, dyskusje”. Dział biografii („Materiały biograficzne”) miał w przyszłości zaowocować białoruskim słownikiem biograficznym Białostoczczyzny. Od początku jest to półrocznik, redagowany w latach 1994-1995 przez Jerzego Kalinę, a od 1996 przez Eugeniusza Mironowicza. W skład redakcji wchodzi przede wszystkim historycy związani z Białostoczczyzną: Wiesław Choruży, Doroteusz Fionik, Helena Głogowska, Sławomir Iwaniuk, Marzena Liedke, Oleg Łatyszonek, Dorota Michaluk, Małgorzata Ocytko i Anatol Wap. Pismo znacznie poszerzyło swój zakres tematyczny, publikuje bowiem teksty naukowe traktujące o szeroko rozumianej historii Białorusi i dziejach Białorusinów, z uwzględnieniem pogranicza polsko-białoruskiego. Prezentowane artykuły w języku polskim i białoruskim (niekiedy rosyjskim) dotyczą przede wszystkim historii od czasów najdawniejszych po najnowszą, w tym historii Cerkwi prawosławnej i Kościoła katolickiego na Białorusi i Białostoczczyźnie, nieraz archeologii, socjologii, polityki, kultury, językoznawstwa, oświaty. Zamieszczane są one w stałych działach: „Artykuły”, „Komunikaty”, „Materiały biograficzne”, „Materiały źródłowe”, „Recenzje, polemiki”. Na łamach „Białoruskich Zeszytów Historycznych” publikują głównie badacze z Polski (oprócz Białegostoku – z Torunia, Warszawy, Poznania, Lublina, Gdańska) i Białorusi (Mińska, Homla, Grodna, Brześcia), a także z innych krajów (Litwa, Rosja, Stany Zjednoczone).

„Тэрмапілы”. Паэзія. Проза. Крытыка („Termapily”. Paezija. Proza. Krytyka) to rocznik literacko-artystyczny i białorusoznawczy ukazujący się w Białymstoku od 1998 roku pod redakcją Jana Czykwina. Jego wydawcą jest Białoruskie Stowarzyszenie Literackie „Białowieża”, które zostało utworzone w 1990 roku na bazie Stowarzyszenia Literackiego „Białowieża”. Funkcję prezesa również pełni Jan Czykwini. Rocznik, jak pisał jego redaktor, nie jest kontynuacją stałej rubryki literackiej „Białowieży” zamieszczanej w „Niwie”. Wydanie to stwarza nowe możliwości: daje szansę publikacji tekstów obszerniejszych z zakresu różnych gatunków literackich i wypowiedzi krytyczno-literackich, a także otwartości. Bowiem czasopismo, zgodnie z założeniem Jana Czykwina, powinno stać się „месцам сустрэсы для ўсіх, хто хоча

творча займацца беларускім прыгожым іас, беларускаю культураю і іх даследаваннем, як у нас, так і па-за межамі Польшчы”⁴⁰. Zamieszczone są w nim przede wszystkim utwory literackie, także wspomnienia, korespondencja, dzienniki autorów z Białorusi (np. Anatol Kudrawiec, Nina Maciasz, Janka Bryl, Iryna Bahdanowicz, Wolha Szykarenka, Chryścina Lalko, Nił Hilewicz), literatów „Białowieży” (np. Janka Dubicki, Wiktor Stachwiuk, Halina Sieuruk, Mira Łuksza, Żenia Martyniuk, Sokrat Janowicz, Jerzy Bajena, Michał Androsiuk, Dymitr Szatyłowicz, Wiktor Szwed), twórców emigracyjnych (Masiej Siadniou), a także studenckie próby poetyckie (Anna Sadowska, Jerzy Bujniuk, Justyna Hryciuk, Alina Masajło, Anna Sosnowska, Anna Czołomiej, Marta Selwesiuk, Wioleta Sajewicz). W „Termapiłach” publikowane są przekłady z literatur europejskich na język białoruski, głównie literatury niemieckiej w przekładzie Niny Maciasz, Masieja Siadniowa, Wasila Siomuchi, literatury serbskiej – Haliny Twaranowicz, literatury polskiej – Kastusia Ćwirki, Niny Maciasz. W działach „Літаратуразнаўства” (Litaraturaznaustwa), „Спадчына” (Spadczyina) „Varia”, „Ad memoriam” znajdują się artykuły dotyczące historii literatury białoruskiej, wzajemnych relacji literatury białoruskiej i literatur europejskich, interpretacji tekstów literatury białoruskiej oraz wspomnienia o literatach i przedstawicielach kultury białoruskiej. Autorami są głównie badacze z białoruskich ośrodków naukowych: Mińska, Homla, Grodna, Witebska, Brześcia, polskich ośrodków uniwersyteckich (Białystok, Warszawa, Olsztyn, Lublin), a także badacz literatur wschodniosłowiańskich i słowiańskich z ośrodka londyńskiego Arnold McMillin. W roczniku zamieszczone są recenzje książek z zakresu białoruskiej literatury pięknej i jej opracowań oraz kultury pogranicza polsko-białoruskiego. Czasopismo spełnia rolę kroniki Białoruskiego Stowarzyszenia Literackiego „Białowieża”. Zamieszcza bowiem sprawozdania z prac Zarządu Stowarzyszenia, informuje o życiu literackim, w tym spotkaniach autorskich, jubileuszach oraz działalności wydawniczej publikowanej w formie bibliografii.

40 Рэдактар, *У добры час*, „Тэрмапілы” 1998, nr 1, s. 3.

Rocznik „Annus Albaruthenicus”. Poetica. Prosa. Critica. Translatio. Descriptio, albo „Hod Biełaruski” czy „Rok Białoruski” ukazują się od 2000 roku w Krynkach. Początkowo jego wydawcą było utworzone w 1999 roku Stowarzyszenie Villa Sokrates z siedzibą w Krynkach⁴¹, natomiast od roku 2002 – Fundacja Villa Sokrates. Inicjatorem i redaktorem pisma od pierwszego rocznika był prezes organizacji Sokrat Janowicz. Pismo stanowi pokłosie międzynarodowej imprezy kulturalnej – „Trialogów Białoruskich”, które co roku odbywały się najpierw w Krynkach, następnie w pobliskich Łapiczach. Organizowane od 1999 roku spotkania ludzi różnych środowisk twórczych i nauki koncentrują się wokół idei „Literatura – Obraz – Teatr”. „Rok Białoruski”, ukazujący się pod redakcją Sokrata Janowicza, był pismem wielojęzycznym. Jego cel to pokazanie literatury i kultury białoruskiej Europie i światu. Pisarz mówił o tym w rozmowie z Jerzym Chmielewskim:

Coroczne „Trialogi Białoruskie” mają na celu sprzyjanie zadomowieniu literatury białoruskiej, którą reprezentuję w Europie. Bo w Polsce ona jest znana. A na świecie jeszcze nie. Ponieważ trochę jestem znany w świecie zachodnim jako autor i pisarz, więc pomyślałem, że trzeba te zdolności wykorzystać, żeby pomóc nie tylko samemu sobie, ale też całej białoruskiej literaturze. (...) Potem z tych materiałów jest wydawany periodyk „Annus Albaruthenicus” („Rok Białoruski”)⁴².

Pismo przekroczyło zamierzenia redaktora. Zamieszczane w nim teksty w wielu językach europejskich dotyczyły nie tylko literatury białoruskiej, ale w ogóle Białorusi oraz problemów związanych z historią, kulturą i językiem tego kraju. Na łamach „Annusa” publikowali przedstawiciele literatury i nauki z wielu krajów: Polski, Białorusi, Rosji, Węgier, Niemiec, Francji, Wielkiej Brytanii, Szwecji. W roczniku znalazły się tłumaczenia literatury białoruskiej na języki europejskie, a także przekłady literatur europejskich na język białoruski. Po śmierci Sokrata Janowicza w 2013 roku – dodajmy, jednej z najbardziej znaczących postaci literatury białoruskiej w Polsce – zapoczątkowane przez niego działania są kontynuowane. Celem

41 С. Яновіч, *Дзённікі (1995-2000)*, kamunikat.org, [dostęp: 03.08.2013].

42 *Krynki są odkrywane. Rozmowa z prezesem Stowarzyszenia Villa Sokrates, Sokratem Janowiczem. Rozmawiał Jerzy Chmielewski, „Tutaj. W Michałowie i okolicy” 2001, nr 7, s. 10.*

Fundacji Villa Sokrates jest bowiem – czytamy na stronie internetowej – „pielęgnowanie i propagowanie myśli oraz idei płynących z twórczości Sokrata JANOWICZA, budowaniu nowej jakości na gruncie etosu pogranicza polsko-białoruskiego. Celem statutowym Fundacji jest budowanie mostów pomiędzy przedstawicielami różnych narodów, kultur i religii, prowadzenie działalności wydawniczej oraz działalność kulturotwórcza na polu sztuki współczesnej”⁴³. Potwierdzenie wierności tej deklaracji stanowi zorganizowany przez Fundację we wrześniu 2013 roku „Dialog” pod hasłem *Sokrat Janowicz i współczesność*. Tym razem w „Roku Białoruskim”, który ukazał się pod redakcją Mikołaja Wawrzeniuka, zamieszczono pełną relację z tego wydarzenia: scenogram paneli o kulturze, literaturze i polityce, poświęconych byłemu redaktorowi, tekst spektaklu *Antyhona*, którego premiera odbyła się podczas „Dialogu” oraz opis przestrzennej realizacji projektu artystycznego Roberta Kuśmirowskiego pt. *Elementarz*.

„Правінцыя” („Prawincya”) to czasopismo literacko-artystyczne, które ukazało się w Białymstoku w języku białoruskim w dwóch woluminach: numer 1-2 wyszedł z druku w 2000, a 3-4 – w 2002 roku. Wydawcą pisma był Związek Białoruski w Rzeczypospolitej Polskiej. Jego redaktor Aleksander Maksymiuk, wówczas sekretarz tygodnika „Niva”, należy do pokolenia, które w latach 1989-1999 prowadziło aktywną działalność na rzecz białoruskiej kultury, oświaty i polityki. Ponadto czasopismo współtworzyli: Aleś Arkusz z Połocka, Jan Maksymiuk z Pragi i Siarhiej Szupa z Wilna. Jego twórcy, jak zaznaczył na wstępie główny redaktor, byli świadomi warunków, w jakich powstaje pismo: globalizm, nowa era technologiczna, zanik języków i narodów. Dlatego też istotnym okazało się pytanie o tożsamość: „А калі застацца беларусамі ў гэтым сьвеце, дык якім жа чынам?”⁴⁴. Mieszcząc na swoich łamach teksty z zakresu literatury i kultury, pismo miało skupiać Białorusinów z Białorusi i spoza jej granic, reprezentujących podobne poglądy na temat białoruskiej tożsamości, zarówno aktualnej, jak przyszłej. Pomocne w tym okazały się nowe technologie informacyjne, dla

43 <http://vimeo.com/user20847765>, [dostęp: 20.09.2013].

44 А. Максімюк, *За гады свайго сталеньня...*, „Правінцыя” 2000, nr 1-2, s. 2.

których granice fizyczne nie stanowią żadnego problemu. Pismo podzielone było na trzy części. Pierwsza, *Словы пра словы (Słowy pra słowy)*, zawierała artykuły dotyczące współczesnej literatury, sztuki i muzyki białoruskiej autorstwa m.in. Mikołaja Wawrzeniuka, Aleksandra Maksymiuka, Jana Maksymiuka, Alesia Arkusza, Siarhieja Astraucowa, Jury Humianiuka. Uzupełniał ją przegląd książek i czasopism białoruskich, które ukazywały się w Polsce i na Białorusi. W kolejnej części, *Словы (Słowy)*, były publikowane teksty literackie twórców z Białostoczczyzny (Mira Łuksza, Michał Androsiuk, Aleksander Maksymiuk), jak i z Białorusi (Adam Hlobus, Jury Humianiuk, Edzik Mażko, Maks Szczur, Ihar Sidaruk, Siarżuk Sokałau-Wojusz, Wiktar Szałkiewicz, Winceś Mudrou, Andżalina Dabrawolskaja, Siarhiej Astrawiec, Wasil Dziwaszewicz, Siarhiej Abłamiejka, Jaryna Daszyna, Siarhiej Rubleuski, Hała Hara, Anatol Brusiewicz, Siarhiej Szydłouski, Mikoła Kananowicz, Lawon Waszko). Ostatnia część, *Словы за словы (Słowy za słowy)*, to przekłady literatury europejskiej na język białoruski. Teksty Haliny Poświatowskiej, Andrzeja Bursy, Rafała Wojaczka, Edwarda Stachury, Jerzego Plutowicza, Dylana Thomasa ukazały się w przekładzie Chryściny Hramatowicz. Utwory Bogumiła Hrabala, Egona Bondego, Patricia Modiano były opublikowane w tłumaczeniu Jana Maksymiuka. Dodatkową wartość pismu nadała jego strona graficzna, wzbogacona materiałem fotograficznym.

Rocznik naukowy „Białorutenistyka Białostocka” wydawany jest od 2009 roku przez Katedrę Filologii Białoruskiej Wydziału Filologicznego Uniwersytetu w Białymstoku pod redakcją Haliny Twaranowicz. Wyodrębnione działy świadczą o podejmowanej w nim tematyce. Przede wszystkim jest to literaturoznawstwo, językoznawstwo, folklorystyka, rzadziej – kulturoznawstwo, historia, niekiedy archiwalia czy filozofia. W dziale „Varia” zamieszczone są artykuły z pogranicza literatury i kultury różnych wieków. Natomiast w części „Recenzje i adnotacje” publikowane są recenzje i przeglądy najnowszych książek naukowych z zakresu szeroko pojętej białorutenistyki, wydanych przede wszystkim w Polsce i na Białorusi. W dziale „Debiuty naukowe” rocznik prezentuje teksty młodych, głównie białosto-

ckich, początkujących badaczy. Pismo publikuje sprawozdania z międzynarodowych konferencji, zawiera materiały opracowane z okazji jubileuszy konkretnych osób (70-lecie ks. Grzegorza Sosny) i jednostek związanych z kulturą białoruską oraz prezentacje ich osiągnięć (20-lecie Katedry Filologii Białoruskiej UwB, osiągnięcia Katedry Białorutenistyki UW i Zakładu Białorutenistyki na UMCS w Lublinie). W „Białorutenistyce Białostockiej” zamieszczane są przede wszystkim teksty pracowników Katedry Filologii Białoruskiej i badaczy z Białorusi, rzadziej publikują w niej badacze z białorutenistycznych ośrodków w Polsce (Lublin, Olsztyn, Opole). Artykuły pisane są w języku białoruskim, niekiedy polskim lub rosyjskim. Na końcu znajdują się streszczenia w języku polskim i angielskim. Rocznik jest finansowany ze środków Wydziału Filologicznego UwB i Centrum Kultury Białoruskiej przy Ambasadzie Republiki Białoruś w Polsce.

Przegląd prezentowanych w niniejszym artykule czasopism został dokonany – w miarę możliwości – z autopsji, choć dotarcie do wszystkich numerów stanowi dziś duży problem. Zasoby biblioteczne nie posiadają kompletów wielu periodyków, a te, które zostały zgromadzone, pozostają często w rozproszeniu. Ułatwieniem w poszukiwaniach dokumentów jest Białoruska Biblioteka Internetowa (www.kamunikat.org), która zamieszcza wybrane białoruskie periodyki.

Należy dodać, że okazjonalnie wychodziły jednodniówki, np. „Puls”, Jednodniówka Białoruskiego Komitetu Wyborczego, która ukazała się 30 czerwca 1990 w Bielsku Podlaskim. Warto też wspomnieć o czasopismach tworzonych w innych miastach Polski, jak „Maja Hrabina”, wydawana w 1994 roku w Olsztynie pod redakcją Andrzeja Hawryluka czy „Zwiestki z Chatki”, biuletyn Białoruskiego Towarzystwa Kulturalnego CHATKA w Gdańsku, którego trzy numery ukazały się w latach 1993-1995⁴⁵.

Po roku 1989 powstało około dwudziestu tytułów białoruskich i białorusko-polskich gazet, czasopism i dodatków. Niektóre z nich

45 *Wydawnictwa mniejszości narodowych 1945-1995. Wystawa 20.03-22.04.1995*, pod red. H. Głogowskiej, Gdańsk 1995 [katalog wystawy]. Zob. też. H. Głogowska, *Białorusini na Wybrzeżu Gdańskim*, Toruń 2003, s. 134-135.

ukazywały się jako część projektów realizowanych w określonym czasie (np. „Па-суседску. По sąsiedzku”. „Tutaj”), część zaprzestała działalności (np. „Фос”, „Правінцыя”, „Дыскусja. Дыскусця”). Większość powstałych po 1989 roku czasopism istnieje jednak nadal dzięki wytrwałym staraniom organizacji pozarządowych o finanse. Ukazywały się początkowo przy wsparciu finansowym Ministerstwa Kultury i Sztuki, następnie Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji, a po jego przekształceniu – Ministerstwa Administracji i Cyfryzacji. Czasopisma spełniają ważną rolę dla Białorusinów w Polsce – kultywują tradycję przodków, sprzyjają zachowaniu kultury oraz tożsamości narodowej i religijnej, co wydaje się ważne szczególnie dzisiaj, w dobie przemian cywilizacyjnych i niebezpieczeństwa asymilacji.

Aneks. Czasopisma białoruskie

Annus Albaruthenicus = God Belaruskì : [poetica, prosa, critica, translatio, describere / Stowarzyszenie Villa Sokrates ; red. Sakrat Ânovič]. – [T. 1] (2000)-. – Krynki : SVS, 2000-. – Rocz. – Numeracja pierwszego zeszytu: 2000. – Tekst ang., węg., niem., białorus., pol. – ISSN 1640-3320

Belaruski Kaljandar na ... God : vydavectva Haloŭnaha Praulennja Belaruskaha Hramadska-Kul'turnaha Tovarystva u Pol'sčy / [red.] M. Baravik. – Belastok : 1958-. – Rocz. – ISSN 0408-8808

Belaruskiâ Naviny: bŭleten' Belaruskaga Dëmokratyčnaga Ab'âdnan'nâ = Byelorussian News : the bulletin of Byelorussian Democratic Union / [Galoŭnaâ Rada BDA ; red. Ân Maksimûk]. – Nr 1 (maj 1990)-. – Belastok : GR BDA, 1990-. – Rocz. – ISSN 1230-4514

Bel'ski Gostinec' : krajaznauča-kul'turny časopis / [galouny red. Darafej Fiënik]. – G. 1, nr 1 (studzen' 1998)-. – Bielsk Podlaski : [s. n.], 1998-. – Niereg. – ISSN 1506-9192

Białoruskie Zeszyty Historyczne / Białoruskie Towarzystwo Historyczne. – [Nr] 1 (1994)-. – Białystok : Białoruskie Towarzystwo Historyczne, 1994-. – Niereg. – ISSN 1232-7468

Białorutenistyka Białostocka / Uniwersytet w Białymstoku. Wydział Filologiczny. Katedra Filologii Białoruskiej ; [red. nac. Halina Twaranowicz]. – T. 1 (2009)-. – Białystok : Wydawnictwo Uniwersytetu w Białymstoku, 2009-. – Rocz. – ISSN 2081-2515

Czasopis : pismo informacyjno-kulturalne wschodniej Białostoczczyzny : Białystok, Bielsk Podlaski, Hajnówka, Siemiatycze, Sokółka / [red. Jerzy Chmielewski]. – [R. 1, nr 1] (listopad [1990])- . – Białystok : [s.n., 1990]-. – Mies. – ISSN 1230-1876

Diskusja = [Dyskusija] : białorusko-polskie pismo społeczno-kulturalne / [Towarzystwo „Pomost”]. Warszawa : „Pomost”, 1993-.

Fos : časopis Bractva Pravaslavnaj Moladzi Belastocka-Gdanskaj Eparchii/ [Bractwo Młodzieży Prawosławnej Diecezji Białostocko-Gdańskiej] / [red. zespół]. Białystok : 1990-. – Kwart.

Niva : štotydneyvik Belaruskaga Gramadska-Kul'turnaga Tavarystva. – G. 1 (1956). – Belastok : RSW „Prasa”, 1956. – Tyg. – Od 1957 dodatek samoistny

ciągły: Zorka. – Od 1958 podtyt.: tygnëvik Galounaga Pravlennâ Belaruskaga Gramadska-Kul'turnaga Tavarystva v Polšcy

Pa-susedsku = Po sąsiedzku : mastacki časopis žycharau Belavežskaj puščy = czasopismo kulturalne mieszkańców Puszczy Białowieskiej/ red. nac. Natalia Gierasimiuk. – Nr 1 (2006)-. – Białowieża-Hajnówka-Kamieniec-Wysokie : Białoruskie Forum Samorządowe w Rzeczypospolitej Polskiej, 2006-. – Niereg.

Pravincyâ : litarturna-mastacki časopis / red. nac. Alâksandr Maksimjuk. – Nr 1/2 (2000)-. – Białystok : Belarus. Saûz u RP, 2000-. – Niereg. – ISSN 1641-6686

Przegląd Prawosławny : ortodoxia : miesięcznik ogólnopolski / [Fundacja im. Księcia Konstantego Ostrońskiego, Fundacja Ekumeniczna „Tolerancja” ; Eugeniusz Czykwin red. nac.]. – [Białystok] : FKKO : FET, 1991-. – Mies. – Numeracja pierwszego zeszytu: R. 7, nr 11/12 (1991)=nr 77/78. – ISSN 1230-1078

Sami o Sobie = Sami o Sebe = Sami pro Sebe = Sami pra Sâbe : miesięcznik społeczno-kulturalny : [dodatek do Przeglądu Prawosławnego / Fundacja im. Księcia Konstantego Ostrońskiego ; Eugeniusz Czykwin red. nac.]. – [20]08, 1 (list.)-. – Białystok : FKKO, [20]08-. – Mies. – ISSN 1899-9018

Tërmapily : litarturna-mastacki i belarusaznaŭcy časopis : [paëziâ, proza, krytyka] / Belaruskae Litarturnae Ab'adnanne „Belaveža” ; red. Ân Čykvin. – Nr 1 (1998)-. – Białystok : BLAB, 1998-. – Rocz. – ISSN 1506-6576

Tutaj w Gródku i Okolicy : Wiadomości Gródeckie = Haradockija Nawiny/ [Gródecki Ośrodek Kultury; Jerzy Chmielewski red. nac.]. – Nr 1 (2001)-. – Gródek: Gródecki Ośrodek Kultury, 2001-. – Mies.

Tutaj w Krynkach i Okolicy/ [Jerzy Chmielewski red. nac.]. – Nr 1 (2001)-. – Krynki: Tutaj w Okolicy, 2001-. – Mies.

Tutaj w Michałowie i Okolicy : Gazeta Michałowa i Okolic / red. nac. Mikołaj Greś. – Nr 1 (2001)-. – Michałowo : Tow. Przyj. Ziemi Michał., 2001-. – Niereg. – ISSN 1507-9155

Wiadomości Gródeckie = Haradockija Nawiny : gazeta o Ziemi Gródeckiej i jej mieszkańcach / [Rada Gminy w Gródku ; Jan Daraszkiewicz red. nac.]. – [R. 1], nr 1 (luty/marzec 1995)-. – Gródek : RG, 1995-. – Dwumies. – Nr 1 (próbny) ukazał się w listopadzie 1994. – ISSN 1427-261X

Zorka : gazeta belaruskich dzjacej u Polšcy : [dod. do czas. Niva]. – G. 1 (1957). – [Belastok : Krasavika, 1957]. – Tyg.